

ביאורים

התורה מתיחסת בחוסר סובלנות מוחלט ובקנאות כלפי עבודה זרה, והאיסור לעובדה מתרחב גם למחשבה אודותיה וההרהור בה.

יש להבין מדוע התורה לא נותנת לאדם את החופש לעיין בה בלי כוונה לעבוד אותה? הרי הוא אינו מודה בה ולא מעוניין לייחס לה חשיבות כאמת?

מוסיף הרמב"ם ואומר שלא רק כלפי עבודה זרה התורה מתייחסת כך, אלא גם בנוגע לכל מחשבה שעלולה לגרום לאדם לעקור עיקר משלושה עשר עיקרי התורה אותם מונה הרמב"ם במקום אחר [הקדמת הרמב"ם לפרק חלק]. כדוגמת האמונה ביחוד הבורא, באמיתות התורה ונתינתה מן השמיים או אמיתות הנבואה וכו'.

אדם עלול לחשוב ולדמות לעצמו שבהרהורים העולים על לבו בלבד ולא מגיעים לידי הכרעה או יוצאים לפועל במעשה, אין שום פגם והם אינם פועלים שום נזק. אך הרמב"ם מלמדנו שהאמת היא לא כך ושמהרהורים אלו הוא עלול להגיע למסקנות מעוותות ושקריות שימשכו אותו למינות או לזנות. בכך אדם נמצא מחריב את העולם, למרות שהכל התחיל במחשבה בודדת בתוך ראשו. חשש זה נובע מכך שלרוב, אנו, כבני אדם, לא מסוגלים להגיע בכל עיון שכלי לבירור שתוצאתו תהיה אמת גמורה. אנו לא יכולים לסמוך על עצמנו באופן מוחלט ולחשוב שודאי נגיע למסקנה האמיתית מתוך עיוננו. על כן גם תחילה המחשבה וההרהור נאסרו על מנת שלא ניכשל בהסקת מסקנות שגויות שיובילו אותנו לאבדון רוחני.

הרחבות

• ציווי על המחשבה

מְזַהְרִים אֲנִי שְׂלֹא לְהַעֲלוֹתָהּ עַל לִבְנִי, וְלֹא נְסִיחַ דַּעְתָּנוּ לְכַף וְנִחְשָׁב וְנִמְשָׁךְ אַחֵר הַרְהוּרֵי הַלֵּב. לפעמים, נופלים במחשבתו של האדם הרהורים רעים של דעות רעות או תאוות רעות. האם ברגע שנכנס הרהור כזה בדעתו של האדם יש בזה עברה על איסור תורה? מדברי בעל ספר החינוך על מצוה זו של "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם" משמע שבשלב זה עדיין אין איסור: "אלא אם יעלה על לבו רוח לחשוב באותן דעות הרעים יקצר מחשבתו בהם וישנה לחשוב בדרכי התורה האמתיים והטובים" [מצוה שפז]. כלומר, אם נפל במחשבתו של האדם הרהור רע, מוטל עליו להסיח דעתו ממנו.

גם מדברי הרמב"ם המצוטטים לעיל משתמע כך: הרמב"ם מאריך בלשונו ונראה שעוסק בשני אופנים: האופן הראשון, אדם שלא עלה על לבו הרהור רע והוא מצווה שלא להעלותו על לבו במודע, ועל זה כתב: "מוזהרים אנו שלא להעלותה על לבנו". האופן השני, אם כבר עלה הרהור על הלב שלא בכוונה על האדם להיזהר לא להימשך אחר הרהור, ועל זה כתב: "ולא נסיח דעתנו לכך ונחשוב ונמשך אחר הרהורי הלב".

ג, ולא עבודה זרה בלבד הוא שאסור להפנות אחריה במחשבה, אלא כל מחשבה שגורמת לו לאדם לעקור עקר מעקרי התורה - מְזַהְרִים אֲנִי שְׂלֹא לְהַעֲלוֹתָהּ עַל לִבְנִי, וְלֹא נְסִיחַ דַּעְתָּנוּ לְכַף וְנִחְשָׁב וְנִמְשָׁךְ אַחֵר הַרְהוּרֵי הַלֵּב, מִפְּנֵי שֶׁדַּעְתָּנוּ שְׂלֹא לְהַעֲלוֹתָהּ עַל לִבְנִי, וְלֹא כָּל הַדְּעוֹת יְכוּלוֹת לְהַשִּׁיג הָאֱמֶת עַל בְּרִיּוֹ; וְאִם יִמְשָׁךְ כָּל אֶדָם אַחֵר מִחֻשְׁבוֹת לְבוֹ - נִמְצָא מִחְרִיב אֶת הָעוֹלָם לְפִי קֶצֶר דַּעְתּוֹ.

ג, פיצד? פעמים יתור אחר עבודה זרה, ופעמים יחשב ביחוד הבורא: שְׂמָא הוּא שְׂמָא אִינוּ, מָה לְמַעְלָה מָה לְמַטָּה, מָה לְפָנִים מָה לְאַחֵר, וּפְעָמִים בְּנְבוּאָה: שְׂמָא הִיא אֱמֶת שְׂמָא אִינָה, וּפְעָמִים בְּתוֹרָה: שְׂמָא הִיא מִן הַשָּׁמַיִם שְׂמָא אִינָה. וְאִינוּ יוֹדְע הַמְּדוּת שִׁדּוֹן בְּהֵן עַד שִׁדְעָה הָאֱמֶת עַל בְּרִיּוֹ, וְנִמְצָא יוֹצֵא לִידֵי מִינּוּת.

ג, על ענין זה הזכירה תורה, ונאמר בה: "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם" (במדבר טו, טז). כלומר: לא ימשך כל אחד מכם אחר דעתו הקצרה, וידמה שפחשבתו משגת האמת. כך אמרו חכמים: "אחרי לבבכם" - זו מינות; "ואחרי עיניכם" - זו זנות. ולא זו - אף על פי שהוא גורם לאדם לטרדו מן העולם הבא, אין בו מלקות.

לְהַעֲלוֹתָהּ עַל לִבְנִי - להרהר שמה היא אמת. אבל 'להעלות על הדעת' משמעו לסבור שזו האמת (ראה יסודי התורה א, י). **וְלֹא נְסִיחַ דַּעְתָּנוּ** - ולא נפנה את דעתנו. **שִׁדְעָתוֹ שְׂלֹא אֶדָם קֶצֶרָה** - שהבנתו מועטת. **עַל בְּרִיּוֹ** - לעומקו, בשלמותו. **מִחְרִיב אֶת הָעוֹלָם** - הרמב"ם מוזכיר ביטוי זה במקום אחר כלפי האדם, "ומפסיד דבר גדול... את נפשו" (פה"מ אבות ה, א), וכן בהמשך, "גורם לאדם לטרדו מן העולם הבא" (להלן 41), מפני שהאדם אינו מוכשר לספוג את התובנות הנכונות ועלול להשחית את מידותיו בעשיית רע ובזנות (מ"ג א, ב). **מָה לְמַעְלָה וְכוּ'** - מה למעלה מן השמים ומתחת לארץ. מסגנון השאלה ניכרת סכלותו, מפני שמי ששואל שאלה זו, הוא חסר דעת המדמה את השמים לבית בקומה שנייה, ונמצא שהוא רוצה לדעת דבר מה שלא לפי מצבו האמתי במציאות (פה"מ חגיגה ב, א). **מָה לְפָנִים מָה לְאַחֵר** - מה היה לפני הבריאה ומה יהיה בסופה, שהרהורים אלו עלולים להביא את הסכל לידי שיגעון ושיממון (פה"מ שם). **מִינּוּת** - עבודה זרה וכל סטייה מחשבתית מדרך האמת (ק). **זָנוּת** - "רדיפת התענוגות והתאוות הגופניות והעסקת המחשבה בהן נמי" (סה"מ ל"ח מז). **אִין בּוּ מְלִקוּת** - מפני שלא עשה מעשה, ואין לוקים על אי עשייה (סנהדרין יח, ב).